

УРБАНИОТ НАЧИН НА ЖИВОТ И СОЦИО-ЕКОНОМСКИТЕ (СЛОЕВИ) РАЗЛИКИ ВО ГЛОБАЛНОТО ОПШТЕСТВО

Апстракт

Урбаниот простор е локација во која се одвива најзначајната општествена еволуција под влијание на процесот на глобализација. Анализата на градот во ера на глобализација интегрира сет од прашања поврзани со урбаниот простор во современиот глобален град и градот во услови на глобализација. Глобалните тенденции повторно го реактуелизираат прашањето на урбаниот начин на живеење како на поединецот така и на групата. Тежиштето на трудот е насочено кон детектирање на глобализацијата токму во сферата на урбаното, следејќи ги при тоа промените и функционалноста на просторот. Урбаниот простор е сцена на стратификациони процеси, но и сцена на испреплетување на различни култури, резултат на мултикултурализмот и мултиконфесионалноста. Од друга страна, слоевитата припадност остава дополнителен белег и препознатливост. Урбаното живеење е повеќедимензионален феномен кој би можел да се согледа од повеќе аспекти. Истото во себе интегрира манифестации и урбани спектакли, кои ја градат динамично еволутивната компонента на просторот. Со еден збор просторот е единственото место во кое се доживуваат сите позитивни но и негативни искуства со кои се соочува поединецот и групата. Урбаниот простор претставува вистински полигон за човековата креативност, делување и користење на слободното време.

Клучни зборови: глобализација, урбан простор, глобален град, стратификациони процеси, слободно време.

Dragan Stefanovski

Associate professor, Independent researcher

draganstefanovski@hotmail.com

THE URBAN WAY OF LIFE AND SOCIOECONOMIC DIFFERENCES IN GLOBAL SOCIETY

Abstract

The Urban space is a location where the most significant social evolution is taking place under the influence of the processes of globalization. The city's analysis in the era of globalization integrates a set of issues related to urban space in the modern global city and the city in conditions of globalization. Global tendencies are re-actualizing the issue of the urban lifestyle of both the individual and the group. The focus of the paper is directed towards detecting globalization precisely in the sphere of the urban, following the changes and the functionality of the space. The urban space is a scene of stratification processes, but also a scene of interweaving different cultures, a result of multiculturalism and multi-confessionalism. On the other hand, layered affiliation leaves an extra mark and recognition. Urban living is a multidimensional phenomenon that can be perceived in many aspects. It is integrating manifestations and urban spectacles, which build a dynamically evolutionary component of space. In a word, the space is the only place in which all the positive but also the negative experiences are being felt by the individual and also by the group. Urban space is a real site for human creativity, acting and using leisure time.

Keywords: globalization, urban space, global city, stratification processes, leisure time.

Вовед

Градот историски гледано низ времето физички опстојува на еден простор, но сосема разбирливо доживува видливи промени, кои се резултат токму на лицата, поединците и генерациите во него, кои оставаат свои траги, соодветно надоградувани низ времето. Градот е едно големо јадро на кое му се потребни креативни поединци и менаџери кои градејќи го имиџот на градот, истиот го прават и подобро место за живеење. За да може да кажеме дека градот живее, истиот треба да победи низа предизвици со кои секојдневно се соочува. Во таа смисла токму постсоцијалистичките градови кои направиле своевиден микс на глобалното со локалното успеале да прикажат позитивни показатели поврзани со одржливиот развој. Секој град на посебен начин се соочува со

предизвиците кои ги носи глобализацијата. Градот кој ја имал таа „судбина“ покрај со глобализацијата да се соочи и со транзицијата ја имал „привилегијата“ двојно повеќе да вложи труд како би можел да се бори за својот опстанок. Токму ние што се бавиме со проблемите на урбаната социологија, не би требало да правиме поделба на мали или големи градови, особено ако при разгледување на истите поаѓаме од единката, односно поединецот. Градот живее доколку во него се испреплетени креациите со кои располагаат поединците. Разбирливо е дека урбаното ткиво го креираат поединци, кои просторот го прават таков што ќе биде пристojно место за живеење на себе и другите, со изграден имиџ на чист, атрактивен и културен град, кој ја има моќта да привлече токму преку можностите што истиот ги нуди. Човекот низ историјата гати една константна потреба за самодокажување и креативност. Во таа смисла со големо внимание пристапува при градењето и осмислувањето на просторот во кој живее, со што истиот би го направил пристojно место не само за живеење и работење, туку и за креативно и духовно исполнување на слободното време.

Една од видливите промени во градот е константното слабеење на роднинските, во корист на пријателските врски, не само од реалниот, туку и од т.н. „виртуелен свет“ со кој комуницира на сајбер просторот. Современите технички помагала го доведуваат поединецот во ситуација, во краток временски интервал да остварува повеќе средби со најразлична содржина. Поединците, но и групите во урбаниот простор сè повеќе живеат по „наметнатите инструкции“ од западниот и високоразвиен свет. Па оттаму, придобивките или „мааните“ од истиот ќе претставуваат предмет на идните пред сè социолошки, психолошки и економски истражувања.

1. За урбаниот начин на живот

Наследството од чикашката социолошка школа е несомнено големо како квантум од знаења поврзани со урбаното општество и градот, градот кој го претставува најјасниот симбол на современата западна цивилизација. Вирт, опишувајќи го градскиот живот укажува на бројни познанства кои се мошне површни односно сегментирани, високо ниво на сегментација на професиите, високо ниво на економска развиеност, зависност од контакти со поголем број на индивидуи, групирање во групи од различен интерес, поорганизиран живот кој се одвива во поголем број на општествени групи. Во овој контекст, истражувајќи го урбаното живеење, Вирт укажува на три круцијални базични елементи: бројот на населението, хетерогеноста како и густината на населеност во градовите, при што особено се задржува на карактеристиките на урбаното живеење во американскиот град. Така истиот вели: „Урбанизмот повеќе не означува само процес кој луѓето ги привлекува на местото наречено град, во чиј

систем на живот се вклучуваат. Тоа исто така се однесува и на нагласување на очигледните карактеристики на начинот на живот поврзан со развојот на градот, и конечно, на промените во погледот на начинот на живот признат како градски, кој се одразува на луѓето, без оглед каде тие особини се развиваат под влијание кое градот го врши со помош на моќта на своите институции и личности кои делуваат по пат на комерцијалните и транспортните средства¹“.

2. За слободното време

Многу често си го поставуваме прашањето што е слободно време, дали и колку го имаме, како истото го користиме, и дали тоа е привилегија само на добро ситуираните слоеви? Одговорот е комплексен и заслужува многу повеќе простор од можноста во овој труд. Говориме за поимот време, поточно слободно време. Време за кое самите ние одлучуваме како и со кои активности истото ќе го потрошиме (активно, или пасивно), во зависност од нашите афинитети, склоности, расположение, како и од своите економски можности. Вториот момент кој можеби е и поважен од претходниот е дали урбаниот простор во кој опстојуваме е функционално и креативно поставен така што да одговара на барањата на поединецот или групата за активно користење на слободното време. Разбирливо е дека глобалните процеси кои со огромна брзина навлегоа и во постсоцијалистичките земји, битно влијаеа на промените на однесување на поединецот, независно од средината во која живее. Разликата е само во висината на интензитетот и слободното време кое е во корист на поединецот кој живее во урбана средина.

3. Градот и глобализацијата

Секој град временски доживува подеми и падови, и токму тука лежат предизвиците на неговите жители да се борат со истите како би оставиле место за подобар развој на генерациите што следат. Градот се бори со економски кризи, социјални проблеми, невработеност, епидемии, безбедност и слично. Се бори со единствена цел да остане во кондиција со која би можел да се натпреварува со градовите слични на себе. Многу ендегени и егзогени фактори влијаат градот да биде препознатлив, да има свој идентитет, да биде посакуван како од граѓаните кои живеат во него, така и од туристите кои го посетуваат. За сето тоа потребен е град кој пулсира, кој дава живот, простор кој привлекува не само по својот физички изглед предизвикан од урбанистичката фантазија, туку и од духот и гостопримството на неговите жители. Тоа пулсирање не треба

¹ Virt, L. во Vujović, S. и Petrović, M. *Urbana sociologija*. Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005, p. 113-114.

да се гледа само во централните подрачја туку и во нивната периферија. Културата на живеење е предизвик за секој општествен слој. Секој сегмент на културното живеење го практикуваме сите, а на тоа не „потсетуваат“ највисоките државни акти како и низа на меѓународни конвенции за човекови права и слично.

Богатството на градот е дотолку поголемо, доколку истиот пулсира во текот на целото деноноќие. Разбирливо тоа е привилегија само на глобалните градови и метрополи. За истото се потребни големи финансии, и повеќе од тоа, добра организација и безбедност на јавниот простор. Притоа не мислиме само на физичкото присуство на јавната безбедност, туку многу повеќе на психолошкото чувство кое поединецот го има кога се движи низ јавниот простор, особено ноќе.

4. Градот и урбаните манифестации

Урбанизмот како да е привлечен со некоја магнетна сила во централните делови на градот, кадешто од оној мал преостанат дел во централните појаси, се обидува да создаде места за лесно и брзо „трошење“ на времето а со тоа и парите, на рекреација и забава.

„Динамичната градска политика станува дел од имиџот на градот и служи како катализатор на неговата симболична економија“²

Надоврзувајќи се на краткиот цитат, треба да напомниме дека одредените манифестации ја предизвикуваат моќта на еден брендиран производ кој со текот на времето станува препознатлив и во симболичниот капитал. За било која форма на манифестација која се организира на јавниот простор свој приоритет претставува и дијалогот со граѓаните, односно добиената согласност од месното население, пред сè од детектирањето на евентуално негативните последици што би можело да се рефлектираат во вообичаеното традиционално и нормално живеење.

Градот Скопје со десетлетија наназад претставува мултикултурен и мултиконфесионален град. Секој ентитет во него протежира своја традиција која ја манифестира на просторот. Обичаите и традицијата доведуваат до своевидна сегрегација по повеќе основи, а сè со цел послободно придржување и искажување на своите животни стилови. Се добива впечаток дека вклученоста на севкупното население во институционалното функционирање на градот доведува до поголема толеранција како и дијалог со различните од себе, збогатувајќи го на тој начин и креирањето и пулсирањето на животот во градот. Мултикултуралноста лесно се препознава и доживува ако барем малку во текот на денот го доживееме амбиентот на јавниот простор. Движењето по

² Ričards,G; Palmer,R.*Uzbudljivi gradovi*.Clio, Beograd,2013, p. 22-23.

Камениот мост, во правец на Старата чаршија го доловува амбиентот на мултикултуралноста, препознатлива во различноста на јазиците, кои говорат за различната култура. Се доловува специфичниот тип на градби како и уличниот живот, поставеноста на угостителските објекти (ресторани, кафулиња и чајдџилници) кои говорат за градење на една традиција за надминување на некои форми на сегрегирање.

Не само градот Скопје, туку и други градови во Македонија сè почесто го користат јавниот простор за организирање на фестивали од широк спектар, кои разбирливо придонесуваат за поголема општествена и културна интеграција меѓу населението. Повеќе од јасно е дека меѓукултурното разбирање е клучниот момент за било каков прогрес, за што веќе со години укажуваат и низата проекти организирани од страна на ЕУ. Со ваквите манифестации се создава свеста за заедниците што се различни од нас, а се рушат и одредени стереотипи кои даваат позитивни резултати. Со манифестациите, фестивалите, спортските натпревари, музиката, се овозможува раѓањето на дијалогот, толерантноста и приближувањето, кон различните од себе. Ваквото, успешно функционирање во градот би било невозможно без традиционално веќе постојната креативна класа во која сè повеќе се вклучуваат лица од најразлични профили.

5. Улогата на поединецот во јавниот простор

За градот може да кажеме дека вистински живее кога поединците кои управуваат со него имаат сила и желба јавниот простор така да го урбанизираат што буквално ќе „предизвикува“ кај конзументот да создаде потреба да излезе од својот дом, а со цел да ја наметне својата креативност, да ја покаже својата специјалност, но и демократски да ги искаже сфаќањата и идеите по одредено прашање.

Без оглед на видот на градот (дали истиот е глобален, мегалополис, метропола или најобичен град во регионов) како заеднички момент може да забележаме дека значајните, пред сè големи манифестации, кои привлекуваат поголема посетеност, по правило се одржуваат во централните подрачја. Тоа е случај и со градот Скопје. Самата локација на музеите, театарот, операта, балетот, и слично лоцирани се во централното подрачје, со што го наметнува проблемот на лицата кои се подалеку од градското јадро, без поголем напор притоа не занемарувајќи го и финансискиот, да присуствуваат на истите. Социоекономските причини се вистинскиот показател за хомогеноста на публиката која присуствува на одредени културни настани.

Затоа Ричардс говори за „аргументи за дисперзија на културата, т.е. ширење на културните установи и манифестации по целиот град, со цел на сите да им се овозможи полесен пристап до културните содржини³“.

Секоја индивидуа во текот на својот живот се обидува да го подобри квалитетот на живеење. Ваквиот план истата не може сама да го реализира, па покрај поединецот свое влијание има и семејството, образованието како и целата општествена заедница. Културата на живеење, создавањето на базата за истата која постојано се надоградува претставува вистинска умешност и предизвик. Таа е постојана борба и трка со промените, што воедно значи и селекција што да се прифати или отфрли, а што да се надогради на она што значи идентитетска база, неподлежна на промени.

Секогаш застапувам став дека не треба да правиме делби на големи и мали нации, големи и мали култури, дека секоја нација и култура на било кој ентитет е вистинско богатство кое треба да се негува независно од тоа во каква средина живее поединецот. Многу поважно од било какви поделби е на поединецот да му се даде можност, време и простор каде што би можел да покаже, што мисли, умее и знае, но и да може да ја долови културата на која припаѓа. Само тогаш ќе нема периферии, ќе нема „заборавени“ на маргините на градот, а стереотипите ќе загубат од своето значење. Така поединецот и групата ќе бидат горди што можат да бидат слушнати.

Градот низ вековите доживувал карактеристични промени својствени на потребите на времето. Но градот живее со оставштината од претходните генерации, ја има можноста не толку за негово ширење колку за негова надоградба, градот живее со својот дух. Спомнувајќи го духот на градот би се повикал на Парк кој вели: „градот пред сè е состојба на духот, збир на обичаи и традиции, ставови и чувства кои се поврзани со овие обичаи и се пренесуваат со традицијата“⁴.

Градот во зависност од својата атрактивност постојано привлекува нови членови, едни си заминуваат, а други доаѓаат создавајќи своевиден баланс. Карактеристично е што најчесто новодојдените се доселуваат во населби на маргините на градот, пред сè во средини кои за нив се поблиски до начинот на нивното живеење. Со еден збор просторот во градот е како шаховско поле на кое секоја фигура го зазема своето поле и се движи по правилата кои одамна ги создале генерациите пред нив. Но што е она што е карактеристично?

„Со време секој дел и секоја четврт од градот презема нешто од карактерот и лицата на своите жители“⁵.

³ Ibid.,p.279.

⁴ Vujović, S i Petrović, M. *Urbana sociologija*. Zavod za udzbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005, p.78 .

⁵ Ibid.,p.81.

Кај научната јавност која се бави со урбаната социологија постојано е отворено прашањето дали, кога и колку континуираното зголемување на населението особено во поголемите градови доведува до зголемување на разликите. Се разбира дека истото зависи од составот на населението кое доаѓа во градот, особено од социоекономските показатели, пред сè степенот на образование, вработеноста, како и културните обележја кои ги носат со себе. Во овој контекст со неколку збора би се задржал на размислите на Џејн Џејкобс во смисла што истата подразбира под град на „отворени очи“. Иако овие размисли ги детектира во првата деценија на дваесеттиот век, и век подоцна остануваат истите претпоставки за креативниот, културниот но и безбедниот живот во градот. Суштината се состои во едно, а тоа е единственото прашање, за безбедноста на домицилниот жител на градот, но и оној што го посетува, секој дел од јавниот, но и физичкиот простор, што фактички го обезбедува нормалното функционирање на градот. Во овој контекст Џејн Џејкобс вели: „не мораат случаите на насилство на улица да бидат честа појава, за луѓето да се плашат од улица, затоа што се плашат луѓето се помалку ја користат, што улиците ги прават уште понесигурни места“⁶.

Впечатокот дека просторот по кој се движиме е безбеден во секој сегмент, најдобро би можеле да го изградиме, доколку, пред себе, зад себе и насекаде околу нас гледаме енергични лица кои брзаат до своите планирани дестинации.

Поединците се повеќе слободното време сакаат да го минат активно по пат на урбано рекреирање, додека оние од побогатите слоеви се повеќе преземаат „продизвици“ блиски на западниот високоразвиен свет.

6. За уличната уметност и индивидуата

Дел од современиот начин на живеење секако дека претставува и уличната уметност. Таа дава свој шмек особено на планот на реализација на културното живеење. Истата значи поместување во развојот на самата уметност но и своевидна забава, што воедно значи и анимирање и дружење на поголема група на луѓе што дополнително придонесува за живеење односно пулсирање на градот. Сите улични манифестации се само дополнителен импулс на урбаното живеење. Животот во градот не може да се сведува само на бесцелно шетање и гледање по излози. Поединецот станувајќи дел од одредена манифестација доживува одреден перформанс. Со самото учество се помага токму на младите кои со креативната уметност го трасираат својот пат.

⁶ Džejkobs, Dž. *Smrt I Zivot velikih američkih gradova*. Mediteran Publising, Novi Sad, 2011, p.42.

Модерниот човек, кој го прифатил, современото урбано живеење сака пред сè активно да го користи времето во просторот, богат со содржини особено на јавниот простор. Тука особено белег оставаат не само музичарите, туку и ликовните уметници кои цртаат портрети за минувачите. Свој белег секако дека оставаат и фестивалите во градот кои се значајни особено за привлекување на туристи. На овој план со својата активност привлекуваат Скопскиот маратон, баскерфест, пивовфест, цез фестивалот, мајски оперски вечери, виноскоп како и манифестацијата сите на точак, од кои повеќето од нив се веќе традиционални манифестации.

7. Внатрешниот простор како урбана оаза

Современиот град мора да има доволен простор за зелени површини. Скопје е соочен со еден феномен на несразмерност. Додека дел од градот има огромни зелени појаси(пример Аеродром), центарот на градот се соочува со значително мали јавни простори, кои што би се гордееле со зелени површини. Причината за ваквата појава би можеле да ја детектираме во фактот што развојот на градот се гледа само во физичкото градење на објекти, што меѓу останатото ја зголемува не само густината на населеноста, туку и предизвикува одреден хаос во севкупната комуникација на просторот. Централниот појас на своевиден начин е дефицитарен, тука би нагласил еден конструктивен момент. Имено, што се случува во центарот на градот? Разбирливо тука не пречат новите објекти на чие место, во минатото и претходно биле лоцирани станбени или општествени згради и институции. Проблематични се новоизградените објекти кои буквално го гушат плоштадот на градот, одземајќи го од него, добро познатиот зелен појас, користен како шеталиште за сите генерации. Од друга страна иако не можеме да се пофалиме со поголеми зелени површини, или пак со патеки за велосипедизам и пешачење, сепак делови од градот и повеќе општини кои гравитираат долж кејот на Вардар имаат солидни пешачки како и велосипедски патеки кои даваат свој импулс на развивање на културата за велосипедизам, и пешачење.

Урбанистите сè почесто говорат за создавање на тн. „отворени приземја“, тоа значи приземјата да овозможуваат отворени површини што создаваат јавен простор, кој би бил користен пред сè од жителите на обложните блокови. На ваков начин се создава „урбана оаза“. Скопје има вакви внатрешни простори, но за жал наместо да претставуваат зелени површини истите се пред сè поплочени.

8. Урбаниот начин на живот и градот Скопје

Урбаниот начин на живот претставува повеќедимензионална општествена појава, за која на просторот што следи ќе ја понудам перцепцијата за повеќедимензионалната реалност на урбаното живеење во градот, преку резултатите добиени од емпириското истражување спроведено во периодот мај-јуни 2018 година. Општата хипотеза во истражувањето е дека: Социо-економскиот статус на поединецот влијае на квалитетот на урбаното живеење кое индивидуата го практикува во градот во услови на глобализација. Во текстот што следи ќе ги прикажеме и протолкуваме добиените резултати од истражувањето. Притоа анализирани се повеќе сетови на прашања поврзани со: социо-економските аспекти, влијанието на процесот на глобализација, како и прашања поврзани со културата и уметноста во градот, со што се овозможи да го согледаме влијанието на социо-економските фактори и на глобалните процеси врз урбаното живеење на поединецот.

Анализата ќе ја започнам со добиените податоци за влијанието на процесот на глобализација над урбаното општество и животот во него.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	38.5
Се согласувам	57.1
Немам мислење	2.2
Не се согласувам	2.2
Воопшто не се согласувам	/
Вкупно	100

Табела 1

Процесот на глобализација влијае на креирањето на животните стилови

Извор:Емпириско истражување

Глобалните влијанија ги забележуваме во секој сегмент на општественото живеење, но особено интензивни промени се детектирани во промената на општествените вредности, кај групите и поединците, кои се најзабележителни токму во урбаните средини. Во овој контекст се движат и добиените резултати од кои се забележува дека 95.6% од анкетираниите се на мислење дека процесот на глобализација активно влијае на промените во урбаното живеење, односно на промена на животните стилови кај поединците. Воедно дополнително ја поттикнува општествената стратификација која експлицитно се забележува во градот каде што разликите се најочигледни.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	38.5
Се согласувам	49.5

Немам мислење	6.6
Не се согласувам	5.5
Воопшто не се согласувам	/
Вкупно	100

Табела 2 Слоевата припадност влијае на можностите да се оствари посакуваниот начин на живот

Извор:Емпириско истражување

Надоградувајќи ја анализата на сетот од прашања поврзани со социоекономските фактори и нивното влијание на урбаниот начин, анализата ја продолжувам преку прашањата сврзани со финансиските средства и урбаниот начин на живот. Системски но и логично надоврзувајќи се на добиените податоци за влијанието на слоевата припадност и остварувањето на пожелниот начин на живеење, мнозинството анкетирани сметаат дека се потребни големи финансиски средства за остварување на посакуваниот животен стил.

Во согласност со претходните ставови поврзани со начинот на урбаното живеење и слоевата припадност најголемиот дел од анкетираниот поточно 88% сметаат дека припадниците на различните општествени слоеви практикуваат различен модел на урбано живеење, пред сè како резултат на разликата во финансиите со кои истите располагаат.

Животот во градот подразбира динамичност и брза циркулација на луѓето и информациите па во тој контекст анализата ќе ја надополнам со сет на прашања сврзани со користењето на превоз до дестинации во градот.

Став	Проценти
Јавен превоз	35.2
Сопствено возило	30.8
Велосипед	18.7
Пешачење	14.3
Моторцикл	1.1
Вкупно	100

Табела 3 Најчесто користен начин на превоз

Извор:Емпириско истражување

Во градовите кои припаѓаат на големи, или градови од среден обем секогаш актуелен проблем претставува начинот на кој населението се превезува низ градот, особено низ централното градско подрачје. Ова секако е значајно и од аспект на појавата на зголемено загадување во градските средини. Спроведената анкета покажува дека најчесто користен начин на превоз е јавниот превоз 35.2 %, по што следува користењето на сопствено возило 30.8%,

велосипед 18.7%, пешачење 14.3 % и 1.1% користење на моторцикл. Ваквиот процентуален однос говори за будење и развивање на еколошката свест помеѓу анкетираниите, но истото може да е резултат и на тешката економска состојба во која се наоѓа дел од населението. Од друга страна користењето на велосипедот како превозно средство го конектираме со еколошка свест, желбата за здрав живот и спортување, како животен стил кај се поголем број поединци не само кај машката туку и кај женската популација. Евентуалното омасовување се поврзува пред сè со постојната инфраструктура од велосипедски патеки, која сеуште е далеку од задоволителна.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	6.6
Се согласувам	33.0
Немам мислење	22.0
Не се согласувам	36.3
Воопшто не се согласувам	2.2
Вкупно	100

Табела 4 Дали во Скопје има доволно патеки и објекти во кои жителите можат да ги задоволат потребите за чист воздух и спортување Извор:Емпириско истражување

Говорејќи за инфраструктурата како значаен сегмент од кој зависи урбаниот начин на живот во еден град во анализата ги интегрирам добиените податоци поврзани со инфраструктурата за спортување, велосипедските патеки како и патеките за џогинг. Во овој контекст, мнозинството од анкетираниите сметаат дека во градот Скопје не само што има недостаток од велосипедски патеки туку истите се и недоволно безбедни. Анализата на податоци ја продолжувам со сетот на прашања сврзани со културата и уметноста како начин на живеење и користење на слободното време.

Еден од столбовите на современиот начин на живеење во постмодерното општество претставува културната програма на градот. Од големо значење за имиџот на еден град секако дека се и традиционалните урбани манифестации.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	19.8
Се согласувам	56.0

Немам мислење	11.0
Не се согласувам	8.8
Воопшто не се согласувам	4.4
Вкупно	100

Табела 5 Колку сте задоволни од културната програма во градот
Извор:Емпириско истражување

Во веќе споменатиот контекст мнозинството од анкетираната популација поточно 75.8% делумно се задоволни, додека 13.2% не се задоволни од културната програма што ја нуди градот. Ваквото мислење поврзано со културниот живот, остава простор за дополнително подигнување на нивото на културните настани како и збогатување со нови. Следниот сет на прашања е поврзан со бројот на посета на културни манифестации од страна на анкетираниите.

Став	Проценти
Еднаш	39.6
Два до три	24.2
Повеќе од четири	6.6
Не ги посетувам	29.7
Вкупно	100

Табела 6. Посета на културно-уметничките манифестации во текот на еден месец
Извор:Емпириско истражување

Мнозинството од анкетираниите поточно 39.6% еднаш во текот на месецот посетуваат манифестации од доменот на културата. Загрижувачки е податокот дека дури 29.7% воопшто не посетуваат ваков тип на манифестации, а интересно е што 6.6% од анкетираниите повеќе од четири пати посетуваат вакви манифестации. Се добива впечаток за потребата од дополнително афирмирање на вредностите на културата, иако како значаен момент е проблемот на сиромаштијата и високиот процент на невработеност, токму кај онаа структура на лица која би требало да биде „декорат“ на ваквите манифестации.

Став	Проценти
Ми се допаѓа во целост	19.8
Делумно ми се допаѓа	46.2
Немам мислење	18.7
Не ми се допаѓа	14.3

Воопшто не ми се допаѓа	1.1
Вкупно	100

Табела 7 Уличната уметност заема значајна позиција во урбаната култура и е составен дел на современото општество Извор:Емпириско истражување

Уличната уметност заема значајна позиција во урбаната култура и е составен дел на современото општество. Истата поседува сопствени локации во урбаниот јавен простор, а пред сè, плоштадите, шеталиштата, парковите, шопинг молувите, со еден збор во централната бизнис зона, кадешто и се одвива најголемата циркулација на луѓе. На најголемиот дел од анкетираниите поточно 46.2% делумно им се допаѓа уличната уметност, на 19.8% целосно им се допаѓа, 18.7% немаат мислење, на 14.3 % не им се допаѓа , а на 1.1% воопшто не им се допаѓа уличната уметност во градот.

Став	Проценти
Ми се допаѓа во целост	22.0
Делумно ми се допаѓа	44.0
Немам мислење	29.7
Не ми се допаѓа	4.4
Воопшто не ми се допаѓа	/
Вкупно	100

Табела 8 Дали ви се допаѓаат градските фестивали Извор:Емпириско истражување

Градот ја надоградува својата перцепција за културата во која свое место им е отстапено и на градските фестивали. На мнозинството анкетирани 44%, делумно им се допаѓаат градските фестивали, како и културната програма на градот која се спроведува во континуитет, на 22% од анкетираниите популација им се допаѓаат во целост градските фестивали. Во отсуство на мислење по прашањето на градските фестивали се изјаснија 29.7% , а на 4.4% истите воопшто не им се допаѓаат. Се забележува дека мнозинството од анкетираниите се изјасниле дека урбаното живеење претставува нивни предизвик, и начин на живеење.

Начин на користење на слободното време	Проценти
Дружење со пријателите	52,7

Градските манифестации и фестивали	11
кино или театар	8.8
спортски манифестации	6.6
Посета на музички концерти	4.4
посета на галерии	1.1
друг начин	15.4
Вкупно	100

Табела 9 Креирањето и користењето на слободното време Извор:Емпириско истражување

Интересни се и резултатите добиени од прашањата сврзани со креирањето и користењето на слободното време. Имено, мнозинството од анкетираниите поточно 52,7%, слободното време го користи за излегување и дружење со пријателите, што укажува на дружељубивоста на Скопјани како еден од препознатливите сегменти на живеење во градот, 11% од анкетираниите слободното време го користат за посета на градските манифестации и фестивали, додека 8.8% посетуваат кино или театар, а 6.6% спортски манифестации, 4.4% посетуваат музички концерти, а само 1.1% слободното време го користат за посета на галерии. Карактеристично е дека дури 15.4% од анкетираниите се изјасниле дека слободното време го користат на друг начин . На прашањето колку анкетираниите се задоволни од урбаното живеење во градот, дури 72.5% се изјасниле дека делумно се задоволни од она што градот им го нуди на своите жители.

Став	Проценти
Задоволен сум во целост	11.0
Делумно сум задоволен	72.5
Немам мислење	6.6
Не сум задоволен	8.8
Воопшто не сум задоволен	1.1
Вкупно	100

Табела 10 Дали сте задоволни од урбаниот начин на живот во градот Извор:Емпириско истражување

Точно 9.9% не се, или воопшто не се задоволни од урбаното живеење во градот. Видно е дека слободното време најчесто се минува во ресторани, кафулиња и слично. Во оваа смисла најголемиот број на анкетираниите популација 29.7% два до три пати во текот на еден месец ги посетуваат истите, по што следуваат

анкетираните кои воопшто не посетуваат вакви објекти 27.5%, 26.4% од анкетираните кои повеќе од четирипати ги посетуваат истите. 16.5% од анкетираните еднаш во текот на месецот посетуваат угостителските објекти. Наведените податоци посочуваат на два момента: имено за прифатениот стил на живеење кај дел од анкетираните, но и за нивниот економски статус кој видно ги попречува во некои сегменти на организирање и користење на слободното време.

За очекување е дека припадниците на различни генерации, практикуваат различен стил на живеење.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	40.7
Се согласувам	33.0
Немам мислење	3.3
Не се согласувам	23.1
Воопшто не се согласувам	/
Вкупно	100

Табела 11 Степенот на образование влијае врз изборот на животниот стил
Извор:Емпириско истражување

При изборот на животниот стил во урбаниот простор секако покрај економскиот фактор, активна улога зазема како етничката така и културната припадност, но свое место при градењето на животните стилови игра и степенот на завршено образование. Мнозинството од анкетираната популација 73.7 % смета дека при изборот на животниот стил во урбаниот простор активна улога игра и степенот на завршеното образование на индивидуата, а 23.1% од анкетираните не се согласуваат дека степенот на завршено образование влијае на изборот на животниот стил. Значајно помала е групата на анкетираната популација која смета дека завршеното образование не влијае при изборот на начин на живот во урбаното општество.

Поголемиот број од современите градови во постмодерното општество се мултикултурни, па оттаму само по себе се наметнува и прашањето сврзано со мултикултурализмот и животните стилови во градот.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	39.6
Се согласувам	54.9
Немам мислење	2.2
Не се согласувам	2.2
Воопшто не се согласувам	1.1

Вкупно	100
--------	-----

Табела 12 Мултикултурните урбани општества се богати со различни културни модели и урбан начин на живот
Извор:Емпириско истражување

Мнозинството од анкетираната популација 94.2% смета дека мултикултурните урбани општества се богати со различни културни модели и карактеристичен стил на урбано живеење во просторот. Во тој контекст урбаниот начин на живот не би бил целосон доколку во него не се интегрирани урбаните спектакли и манифестации. Како интегрален дел од оваа анализа е и мислењето на анкетираниите за урбаните спектакли и манифестации.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	37.4
Се согласувам	40.7
Немам мислење	5.5
Не се согласувам	16.5
Воопшто не се согласувам	/
Вкупно	100

Табела 13. Урбаните спектакли и манифестации се значаен сегмент на начинот на живот во градот Извор:Емпириско истражување

Мнозинството од анкетираната популација поточно 78.1% смета дека урбаните манифестации и спектакли се составен дел од начинот на живот не само во Скопје, туку и во останатите градски средини, висок е процентот од 16.5% на анкетирани кои сметаат дека урбаните манифестации и спектакли не се значаен сегмент на урбаното живеење.

Во согласност со последната еволутивна форма на процесот на глобализација како и системот на вредности и влијанија кои ги остварува, и напредната информатичко информациска технологија сопственото место во општеството и урбаниот начин на живот го земаа и социјалните мрежи.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	41.8
Се согласувам	41.8
Немам мислење	9.9
Не се согласувам	5.5
Воопшто не се согласувам	1.1
Вкупно	100

Табела 14. Социјалните мрежи се интегрирани во урбаниот начин на живот
Извор: Емпириско истражување

Во анализата претставуваат значаен чинител, односно спојувањето на виртуелното општество, масовната комуникација и урбаниот начин на живот гледано во една целина. Мнозинството од анкетираниите 83.6% сметаат дека социјалните мрежи се интегриран дел од урбаното живеење во градот односно сè што се случува во урбаното живеење се пресликува преку слики, видеа, локации и присутни лица на одреден настан и на социјалните мрежи. Во епохата на глобализација современите медиуми ја достигнаа сопствената кулминација, програмите од најразличен карактер сè повеќе станаа дел од човековото секојдневие.

Забавната индустрија ја достигнува кулминацијата на сопствената комерцијализација. Во тој контекст ќе ја заокружам оваа фаза со добиените податоци поврзани со слободното време и урбаниот начин на живеење.

Став	Проценти
Целосно се согласувам	40.7
Се согласувам	48.4
Немам мислење	4.4
Не се согласувам	5.5
Воопшто не се согласувам	1.1
Вкупно	100

Табела 15. Поединецот е сè повеќе конзумент на индустријата на забава
Извор: Емпириско истражување

89.1% од анкетираниите популација смета дека поединецот е сè помалку организатор на слободното време, а сè повеќе конзумент на индустријата на забава и на содржини кои истата ги нуди. Незначителен дел 5.5% не се согласуваат со ставот, 4.4% немаат мислење додека 1.1% воопшто не се согласува со ставот.

Од емпириското истражување слободно може да кажеме дека процесот на глобализација влијае на креирањето на урбаното живеење кај секој поединец. Видливо е дека младите се „побогати“ гледано временски, при што слободното време го користат поразновидно, додека постарата популација слободното време најчесто го користи пасивно, или во прошетка со своите врстници. Заедничко за сите возрастни категории е мислењето дека истите би промениле одредени сегменти во начинот на урбаното живеење и користењето на слободното време, но во истото се попречени поради социо-економската ситуација со која се соочуваат веќе подолг период.

Заклучок

Сумирајќи ги резултатите од истражувањето може да ги сублимираме следниве круцијални поенти сврзани со урбаниот начин на живот и процесот на глобализација. Во тој контекст видливи се социо-економските разлики како и глобалните влијанија кои доведуваат до промени на урбаното живеење не само во Скопје, туку и пошироко. Процесот на глобализација најинтензивно влијае во сферата на урбаното, во духот на современите општествени тенденции остварувајќи активно влијание на урбаното живеење, промената во животните стилови на групите и поединците, како и промени во користење на јавниот простор. Видливо е дека населението во градот користи различни модели на урбано живеење што соодветствува на квалитетот на општественото живеење, како резултат на социо-економските можности на населението. Гледано од аспект на урбаната социологија се наметнува размислувањето дека во моментот Скопје мора да продолжи со одреден интензитет на градби, но на објекти кои со своите габарити не би пречеле како на воздухот во градот, така и на било какви проблеми сврзани со одредена инфраструктура. Урбаната сцена е локацијата на која најлесно се препознава општественото раслојување, и дистинкцијата помеѓу општествените слоеви, разликата во можностите помеѓу припадниците на различните општествени слоеви и можноста да се практикува пожелниот модел на урбаното живеење. Културниот живот во градот остава простор за дополнително подигнување на нивото на културните настани збогатени со нови содржини од спектарот на уметноста. Во овој контекст уличната уметност зазема значајна позиција во урбаната култура и е составен дел од урбаното пулсирање на градот, препознатлив по своите локации. На ова се надополнуваат и традиционалните фестивали во градот кои буквално оставаат не само белег туку и имиџ на градот. Плоштадот од секогаш претставувал место за контакти, забава и концерти. Се се прави за човекот, за неговите потреби, истите да бидат по негова мерка. Просторот треба да е анимиран со неговите случувања, бидејќи само така може да се задржат поединците да „гледаат“ во него.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Ацески,И. *Социологија*. Филозовски факултет, Скопје, 2013.
Džejkobs,Dž. *Gradovi I bogatstva nacija*. Mediteran Publising, Novi Sad, 2010.

- Džejkobs, Dž. *Smrt I Život velikih američkih gradova*. Mediteran Publising, Novi Sad, 2011.
- Mamford, L. *Kultura Gradova*. Mediteran Publising, Novi Sad, 2010.
- Pušič, Lj. *Grad društvo prostor*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 1997.
- Pušič, Lj. (2009). *Grad bez lica*. Mediteran Publising, Novi Sad, 2009.
- Ričards, G. & Palmer, R. *Uzbudljivi gradovi*. Clio: Beograd, 2013.
- Stupar, A. *Grad globalizacije-izazovi, transformacije, simboli*. Beograd: Arhitektonski fakultet Univerziteta u Beogradu, Beograd, 2009.
- Vujović, S i Petrovič, M. *Urbana sociologija*. Zavod za udžbenike i nastavna sredstva, Beograd, 2005.